

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ЕКОЛОГІЗАЦІЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 332.1:332.87
JEL Classification: R53

DOI: 10.37332/2309-1533.2024.3.25

Гончаренко І.В.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
і міжнародної економіки,
Миколаївський національний аграрний університет

СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Honcharenko I.V.,
dr.sc.(econ.), professor, professor at the department of public
management, administration and international economics,
Mykolaiv National Agrarian University

SOCIAL INFRASTRUCTURE OF RURAL AREAS IN THE REGION IN THE CONTEXT OF SMART SPECIALIZATION STRATEGY IMPLEMENTATION

Постановка проблеми. Сучасні виклики, що постали перед регіонами України, вимагають впровадження інноваційних рішень, які здатні забезпечити сталий розвиток сільських територій. У контексті глобальних і внутрішніх змін, що відбуваються економіці, важливим завданням є ефективне використання наявних ресурсів і потенціалу, що зберігаються на цих територіях. В умовах динамічного соціально-економічного середовища особливу увагу слід приділити соціальній інфраструктурі як одному з ключових елементів забезпечення сталого розвитку сільських громад. Висококонкурентна та інклюзивна соціальна інфраструктура є важливим фактором, що сприяє ефективному функціонуванню соціальних та економічних систем на місцевому рівні [1].

Одним із основних аспектів для успішного вирішення зазначених проблем є залучення експертних фахівців, підтримка згуртованості громади та активізація зовнішніх зв'язків, оскільки лише за умов тісної співпраці усіх учасників процесу можна забезпечити стійкість та розвиток сільських територій. Тому актуальним є питання формування стратегій для покращення соціальної інфраструктури в умовах обмежених ресурсів, яке вимагає комплексного підходу і врахування специфіки кожної громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті збереження та розвитку людського капіталу регіонів України важливість соціальної інфраструктури набуває особливої актуальності. Доступ до добре розвиненої соціальної інфраструктури має вирішальне значення для соціального, економічного та культурного розвитку громад, особливо в умовах зростаючої нерівності та соціальної поляризації. Е. Кліненберг стверджує, що соціальна інфраструктура – це не лише фізичні простори, а й платформа для побудови соціального капіталу [2].

У селах, де традиційно спостерігається обмежений доступ до закладів, таких як бібліотеки, спортивні комплекси чи громадські центри, недостатність інфраструктури призводить до ізоляції, скорочення можливостей для взаємодії та зменшення соціальної довіри. Е. Кліненберг наголошує, що такі простори, як бібліотеки або парки, відіграють важливу роль у формуванні середовища, де люди можуть обмінюватися ідеями, налагоджувати соціальні зв'язки та формувати відчуття спільності [2]. У контексті сільських громад відсутність таких просторів обмежує доступ до соціальних благ і знижує якість життя.

Важливою тезою дослідження Е. Кліненберга є твердження, що соціальна інфраструктура стає критичною під час криз. Його дослідження, засноване на прикладі спеки в Чикаго у 1995 році, показало, що громади з розвинутою соціальною інфраструктурою мали нижчі рівні смертності завдяки взаємодії між мешканцями та доступу до громадських просторів.

Одним із ключових аспектів концепції Е. Кліненберга є її зв'язок із соціальною справедливістю. Автор наголошує, що нерівномірний розподіл інфраструктури створює бар'єри для доступу до базових соціальних благ. Інвестиції у соціальну інфраструктуру є важливим інструментом для зменшення нерівності та створення умов для соціальної згуртованості.

Дослідження А. Летема та Дж. Лейтона зосереджене на ключовій ролі соціальної інфраструктури у створенні публічного життя та соціальності в міському середовищі. Хоча їхній аналіз здебільшого стосується урбаністичного контексту, результати цього дослідження мають значну аналітичну та практичну цінність для сільських поселень, які стикаються із систематичним браком соціальної інфраструктури. Автори наголошують на тому, що соціальна інфраструктура не тільки слугує фізичними просторами для взаємодії, але й створює умови для формування соціального капіталу, довіри та взаєморозуміння [3]. Соціальна ізоляція, спричинена відсутністю відповідних просторів, підсилює демографічний спад та послаблює соціальні зв'язки в громадах.

А. Летем і Дж. Лейтон виділяють декілька ключових аспектів, які визначають успішність соціальної інфраструктури:

- різноманітність інфраструктури. Автори підкреслюють, що соціальна інфраструктура має задовольняти різноманітні потреби громад;
- доступність та інклюзивність. Успішна соціальна інфраструктура має бути доступною для різних соціальних груп незалежно від їхнього віку, статі, соціального статусу чи етнічного походження;
- підтримка та утримання. Якісне обслуговування інфраструктури, включно з фізичною підтримкою та безпекою, критично впливає на сприйняття громадських просторів;
- адаптивність до змін. Дослідники вказують, що соціальна інфраструктура має бути гнучкою, враховувати зміни у потребах громади та адаптуватися до нових викликів.

Автори також зазначають, що соціальна інфраструктура може сприяти стійкості громад під час кризових ситуацій, включаючи економічні виклики, міграційні хвилі та кліматичні зміни.

Дослідження В. Grum та D. Kobal Grum зосереджено на вивченні соціальної інфраструктури як ключового чинника соціальної стійкості та її впливу на якість життя [4]. Соціальна інфраструктура є критично важливим елементом, який формує можливості для стійкого розвитку спільнот.

У сучасних дослідженнях, присвячених вивченню питань інфраструктури сільських територій України, основну увагу зосереджено на визначенні збитків від воєнних дій, завданих різним об'єктам інфраструктури, і потреб на їх відбудову та відновлення загалом по державі, по адміністративних областях і в галузевому розрізі. Проте важливе значення має узагальнення наявних проблем та обґрунтування пріоритетів стратегічного розвитку територій.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в узагальненні проблем соціальної інфраструктури сільських територій регіону та розробці напрямів їх вирішення. Реалізація вказаної мети зумовлює необхідність вирішення таких завдань: з'ясувати завдані воєнними діями втрати інфраструктури за типами об'єктів; окреслити пріоритетні напрями покращення соціальної інфраструктури сільських територій регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна інфраструктура є одним з ключових факторів формування необхідних умов розвитку певного регіону. У публікаціях засобів масової інформації за 2020–2024 роки висвітлено прояви систематичного недоотримання сільськими громадами у Миколаївській області необхідних послуг та ресурсів через нерівномірний розвиток інфраструктури (табл. 1).

Таблиця 1

Інформація публікацій засобів масової інформації про стан соціальної інфраструктури Миколаївської області за 2020–2024 роки

Складові інфраструктури	Характеристика	Прояви у громадах
1	2	3
Доступ до якісної освіти	Зменшення кількості закладів освіти в сільських районах обмежує можливості отримання якісної освіти, що впливає на рівень знань та навичок мешканців цих територій.	За показниками Індексу фінансової спроможності шкільної освітньої мережі територіальних громад на 2021 рік, фактична наповнюваність класів навчальних закладів по Снігурівській громаді є не тільки значно нижчою за розрахункову, вона є найнижчою у порівнянні з усіма громадами області. Через низьку наповнюваність та відсутність фінансування малокомплектних шкіл з боку держави, місцева влада просто вимушена виносити питання оптимізації даних навчальних закладів [5].

продовження табл. 1

1	2	3
Медичні послуги	Значний дефіцит медичних кадрів у сільських місцевостях, особливо лікарів загальної практики, обмежує доступ сільських жителів до медичної допомоги.	Лікарні в Миколаївській області укомплектовані медиками лише на 67 %, середній вік яких складає 55–60 років [6].
Водопостачання та водовідведення	Багато сільських населених пунктів не мають доступу до централізованих систем водопостачання та водовідведення, що впливає на якість життя та здоров'я мешканців	Понад 20 років селище міського типу Єланець, на Миколаївщині, живе без централізованого водопостачання. Аби забезпечити себе водою жителі або купують її та платять найвищу ціну в Україні, або викопують колодязі, вода з яких не відповідає вимогам безпечності [7].
Управління відходами	Недостатній рівень розвитку систем переробки та утилізації відходів у сільських районах призводить до екологічних проблем і зниження якості життя.	За інформацією облдержадміністрації, в області налічується 267 офіційних місць складування ТПВ загальною площею 524,4 гектари. Крім того, по області розміщено 192 неофіційних сміттєзвалища [8].
Доступ до спортивної та культурної інфраструктури	Зменшення кількості працівників культури та тренерів, а також руйнування об'єктів спорту та культури у сільській місцевості обмежують можливості для активного способу життя та культурного розвитку.	У Миколаївській області пошкоджено 211 закладів культури, пам'яток архітектури та культових споруд [9].
Енергоефективність та сталий розвиток енергетичної інфраструктури	Запровадження лімітів та погодинних відключень електроенергії через перевищення лімітів споживання веде до погіршення рівня життя, втрати доступу до мобільного зв'язку, Internet.	Миколаївобленерго. Графік погодинних відключень [10].
Транспортна інфраструктура на сільських територіях	Поганий стан дорожнього покриття та малий пасажиропотік – основні причини відсутності транспортного сполучення в громадах Миколаївської області.	Мешканцям громад Миколаївщини не вистачає автобусних рейсів, що сполучають територіальні громади з районними центрами, з деякими селами сполучення взагалі відсутнє. Місцеві жителі вимушені користуватися послугами нелегальних перевізників [11].

Джерело: сформовано автором на основі [5–11]

Інфраструктура сільських територій Миколаївської області не відповідає сучасним вимогам, що негативно впливає на життя населення. Скорочення освітніх закладів обмежує доступ до якісної освіти. Дефіцит лікарів ускладнює медичне обслуговування. Відсутність централізованого водопостачання змушує мешканців користуватися небезпечними джерелами. Недостатній розвиток систем утилізації відходів погіршує екологічну ситуацію. Руйнування об'єктів культури і спорту обмежує соціальний розвиток. Проблеми з електроенергією і транспортом ускладнюють доступ до базових послуг, підкреслюючи потребу в модернізації.

З 2022 року на значній частині території Миколаївської області велися або ведуться воєнні дії, з 52 територіальних громад 21 перебувала у зоні бойових дій. Це негативно вплинуло на соціальну інфраструктуру регіону, її стан значно погіршився. Були зруйновані або пошкоджені школи, лікарні, житлові будинки та об'єкти критичної інфраструктури, що ускладнило доступ до основних послуг. Станом на початок 2024 у регіоні відремонтували близько 30 % пошкоджених об'єктів [12].

Умови, що склалися, сформували ситуацію інфраструктурного насильства для сільського населення. Інфраструктурне насильство – це концепція, яка аналізує як недостатній або нерівномірний розвиток інфраструктури може спричиняти систематичне утискання певних груп населення, зокрема сільських громад. Цей термін часто використовують для опису ситуацій, коли відсутність доступу до базових послуг, таких як вода, електроенергія, транспорт, освіта та охорона здоров'я, призводить до погіршення якості життя та обмеження можливостей розвитку.

Концепція інфраструктурного насильства пов'язана з ідеями П. Фармера, американського антрополога та лікаря, який вперше ввів термін «структурне насильство». П. Фармер описував структурне насильство як соціальні структури, які перешкоджають доступу до базових прав та ресурсів, необхідних для життя, що призводить до нерівності та погіршення здоров'я [13]. Інфраструктурне насильство, як його окрема форма, стосується матеріальної інфраструктури, яка або відсутня, або недостатньо розвинена для задоволення потреб певних груп населення.

П. Фармер зазначає, що структурне насильство є «невидимим» і часто нормалізується у суспільстві, особливо коли воно торкається маргіналізованих груп. Нерівномірний розподіл ресурсів та

послуг, який характерний для багатьох країн, створює умови, коли сільські громади залишаються уразливими до наслідків інфраструктурного насильства.

Це створює такі основні проблеми:

– міграція до міст: через обмежений доступ до послуг на селі люди переміщуються до міських центрів у пошуках кращих умов для життя, праці, освіти та охорони здоров'я. Така урбанізація призводить до перенавантаження міської інфраструктури, збільшення безробіття в містах, а також до зростання соціальної нерівності між міським і сільським населенням. Це створює проблеми для обох груп – як для міського, так і для сільського населення;

– маргіналізація сільського населення: сільські жителі, які не можуть або не хочуть переміститися в міста, ризикують опинитися на периферії соціально-економічних процесів. Їхній доступ до освіти, медичних послуг, якісної інфраструктури, фінансових послуг і навіть до базових потреб обмежений. Це може призвести до глибокої соціальної та економічної нерівності і збільшення маргіналізації сільських громад. Відсутність належної інфраструктури та послуг призводить до ізоляції, зниження рівня життя;

– міграція за кордон: у пошуках кращого життя населення сільських громад, що має потенціал до реалізації у розвинутих країнах, виїжджає за кордон. Воєнні дії спричинили потужну хвилю міграції через загрози безпеці. Зазначені проблеми все більше спричиняють критичні масштаби зовнішньої міграції молоді, відповідно, втрати потужного ресурсу знань, послаблення мотиваційних установок населення щодо життя і праці в Україні, економічною «девальвацією» інтелектуально-кадрового та трудового ресурсу. Критичного послаблення зазнає якість людського потенціалу через виїзд з країни найбільш креативного прошарку осіб, потенційних висококваліфікованих кадрів.

Враховуючи, що спрямування регіональної політики України від територіально нейтрального підходу до стимулювання використання власного потенціалу територій та підтримки окремих територій з особливими соціально-економічними проблемами відповідає принципам європейської моделі регулювання регіонального розвитку, виділимо серед кращих Європейських практик запровадження концепції SMART-спеціалізації. Такі регіональні інноваційні стратегії останніми роками стали не лише основою та інструментом реалізації політики згуртованості ЄС чи умовою для фінансування країн і регіонів зі структурних фондів ЄС, але й слугують методологічною базою для планування регіонального розвитку [14]. Вона забезпечує підхід, що спрямований на максимізацію інноваційного потенціалу регіону, виявлення та підтримку унікальних галузей або видів економічної діяльності, які можуть мати значний соціально-економічний вплив у майбутньому. Тому першочергового значення в оновленій Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року необхідно надати саме напрямам інноваційного розвитку соціальної інфраструктури на сільських територіях Миколаївської області. Це передбачає впровадження сучасних технологій для покращення якості життя, доступу до соціальних послуг та сталого розвитку територій. Враховуючи специфіку сільської місцевості, важливо зосередитися на адаптації інноваційних рішень до реальних потреб населення та наявних ресурсів [15].

Основними стратегічними напрямками розвитку, на нашу думку, повинні бути ті, що наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Стратегічні напрями розвитку соціальної інфраструктури Миколаївської області

Напрямок	Характеристика
1	2
Цифровізація та доступ до медичних послуг у сільській місцевості	Охорона здоров'я в сільських районах стикається з низкою проблем, таких як віддаленість медичних установ, дефіцит кваліфікованих кадрів та обмежений доступ до сучасних методів лікування. Вирішення цих проблем потребує інноваційних технологій. Впровадження дистанційного медичного консультування та онлайн-запису до лікарів дозволить жителям сільських територій отримати доступ до кваліфікованих медичних послуг. Використання мобільних клінік, оснащених необхідними медичними засобами та технологіями, дасть змогу здійснювати планові огляди, вакцинацію та інші медичні процедури безпосередньо в сільських населених пунктах.
Енергоефективність та сталий розвиток енергетичної інфраструктури	Сільські території часто стикаються з проблемами енергетичної залежності, високими витратами на енергоресурси та низьким рівнем енергоефективності будівель. Тому розвивається використання сонячних панелей, малих вітрових турбін і біогазових установок, що дозволяє сільським господарствам та населеним пунктам знижувати витрати на енергію та зменшувати залежність від централізованих енергомереж. Впровадження смарт-мереж для моніторингу та оптимізації енергоспоживання в сільських будинках і аграрних підприємствах дозволить зменшити втрати енергії та знизити витрати.

продовження табл. 2

1	2
Інтелектуальна транспортна інфраструктура на сільських територіях	Сільські території часто страждають від недостатньої транспортної доступності, що ускладнює як доступ до соціальних послуг, так і економічний розвиток. Впровадження смарт-рішень у транспортній сфері дозволить зменшити цей розрив. Впровадження системи спільного використання транспортних засобів (car-sharing) дозволить сільським мешканцям мати доступ до автомобільного транспорту без необхідності його придбання.
Інноваційні підходи до освіти та професійної підготовки на селі	Освіта є важливим чинником для розвитку сільських територій, але часто сільські школи стикаються з проблемами доступу до сучасних навчальних ресурсів та кваліфікованих викладачів. Використання онлайн-курсів, електронних платформ для дистанційного навчання, а також використання мультимедійних навчальних засобів дозволяє підвищити рівень освіти для дітей з сільських територій. Створення центрів для навчання новим професіям, зокрема в аграрному секторі та сфері ІТ, дозволить підготувати молодь до змінюваних умов ринку праці.
Смарт-управління відходами та екологічні ініціативи	Екологічні проблеми на сільських територіях виникають через низький рівень розвитку системи управління відходами та недостатнє використання сучасних технологій у переробці ресурсів. Впровадження автоматизованих систем для сортування та переробки відходів на місцевому рівні дозволить зменшити обсяг несанкціонованих сміттєзвалищ і підвищити ефективність переробки. Розвиток технологій переробки органічних відходів, таких як сільськогосподарські залишки, для отримання біогазу або компосту, сприятиме зниженню екологічного навантаження та розвитку сталого сільського господарства.

Джерело: сформовано автором

Інноваційний SMART-розвиток соціальної інфраструктури сільських територій Миколаївської області передбачає використання технологічних рішень для покращення якості життя, доступу до соціальних послуг та економічного розвитку в умовах обмежених ресурсів [16]. Такий підхід сприятиме збереженню привабливості сільських територій для населення та залучення кваліфікованих кадрів для роботи на інноваційних об'єктах. Основні напрями, такі як цифровізація медицини, розвиток енергозберігаючих та відновлювальних джерел енергії, інклюзивне навчання та ефективне управління відходами, мають стати основою для сталого розвитку сільських територій, сприяючи підвищенню якості життя населення та зміцненню соціальної стабільності регіону [17].

Розв'язання проблеми дефіциту необхідних фахівців можливе через створення партнерства територіальних громад з університетами регіону та залучення вчених та молоді, що зацікавлені в дослідженнях та проєктах на селі. Наприклад, програми стажувань, практики чи короткострокових проєктів для студентів та аспірантів. Окрім того, студенти можуть проводити дослідження, тестувати нові технології, працювати над інноваціями в сільському господарстві, що сприятиме створенню бази для подальших змін.

Досить успішним є досвід територіальних громад, що забезпечені швидкісним інтернетом та належною інфраструктурою для віддаленої роботи [18].

В Миколаївській області активно працюють також міжнародні організації, які фінансують реалізацію інфраструктурних проєктів. Для швидкого введення в проєкти залучаються волонтери, які готові допомогти з організацією та управлінням проєктами. В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення територій механізми розвитку сільських територій та територіальних громад України в цілому повинні базуватися на використанні сучасних технологій та інновацій з метою покращення якості життя місцевих жителів, збільшення ефективності діяльності громад та зменшення негативного впливу на довкілля.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, соціальна інфраструктура є ключовим фактором формування належних умов для життя населення. Недоступність якісної освіти, дефіцит медичних кадрів, відсутність централізованого водопостачання, низький рівень управління відходами, руйнування культурних об'єктів та проблеми з енергозабезпеченням є основними проявами інфраструктурного насилля щодо населення сільських територій Миколаївської області. Така ситуація обмежує можливості сільських громад, спричиняючи соціально-економічну ізоляцію та міграцію населення до міст або за кордон. Необхідна модернізація інфраструктури, зокрема впровадження інноваційних технологій у медичні послуги, енергетичну ефективність, транспортну доступність, освіту та управління відходами. Зусилля з розвитку сільських територій варто спрямовувати на співпрацю з університетами і міжнародними організаціями, а також використання мобільності та віддаленої роботи. Це сприятиме покращенню якості життя, зменшенню соціальної нерівності та зміцненню стійкості регіону.

Література

1. Бульба В. Г., Оробей В. В. Наукові підходи до визначення поняття «соціальна інфраструктура сільських територій» та його публічно-управлінський зміст. *Global Scientific Trends: Economics and Public Administration*. 2021. Vol. 2. P. 75-92. DOI: 10.31110/2789-6536/2021-2/006.
2. Klinenberg E. *Palaces for the people: How to build a more equal and united society*. Penguin Random House, 2018. 288 p.
3. Latham A., Layton J. Social infrastructure and the public life of cities: Studying urban sociality and public spaces. *Geography Compass*. 2019. Vol. 13. № 7. P. 1-15. DOI: 10.1111/gec3.12444.
4. Grum B., Grum Kobal D. Concepts of social sustainability based on social infrastructure and quality of life. *Facilities*. 2020. Vol. 38. № 11/12. P. 783-800. DOI: 10.1108/F-04-2020-0042.
5. Оптимізація малокомплектних шкіл на Снігурівщині: що буде з освітою на селі і чому місцева влада стала заручником даної ситуації? URL: <https://snigurivska-gromada.gov.ua/news/1623585700/> (дата звернення: 20.08.2024).
6. Квітко А. Дефіцит лікарів на Миколаївщині: немає молоді, більше третини посад вакантні. URL: <https://nikvesti.com/news/public/293775-likarni-mykolaivshchynu-ukomplektovani-medikamy-67-znachna-chastyna-fakhivtsiv-zalyshylasia-za-korodonom> (дата звернення: 20.08.2024).
7. Чернявська В. На Миколаївщині селяни 20 років живуть без водопостачання. URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/76732-na-mikolaivsini-selani-20-rokiv-zivut-bez-vodopostacanna/> (дата звернення: 20.08.2024).
8. Коханчук А. Сміттева реформа на шляху до ЄС: як Миколаївщина вчиться справлятися з відходами за новими стандартами. URL: <https://nikvesti.com/articles/278641> (дата звернення: 20.08.2024).
9. На Миколаївщині пошкоджені 211 закладів та пам'яток культури – Карандєєв. *Онлайн-медіа «Укрінформ»*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3851078-na-mikolaivsini-poskodzeni-211-zakladiv-ta-pamatok-kulturi-karandeev.html> (дата звернення: 20.08.2024).
10. Миколаївобленерго. Графік погодинних відключень. URL: <https://off.energy.mk.ua/> (дата звернення: 20.08.2024).
11. Горбатенко І. Хто возитиме людей до громад Миколаївщини. Роз'яснення фахівців. URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/133868-hto-vozitime-ludej-do-gromad-mikolaivsini-rozasnenna-fahivciv/> (дата звернення: 20.08.2024).
12. Гурова В., Місайлов М., Кльосова С. Друга річниця повномасштабного вторгнення: відновлення та відбудова Миколаївщини. URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/691308-druga-ricnica-povnomasstabnogo-vtorgnenna-vidnovlenna-ta-vidbudova-mikolaivsini/> (дата звернення: 20.08.2024).
13. Farmer P. On Suffering and Structural Violence: A View from Below. *Daedalus*. 1996. Vol. 125. № 1. P. 261-283.
14. Healy A. Innovation in circumpolar regions: new challenges for smart specialization. *The Northern Review*. 2017. Vol. 45. P. 11-32. URL: <http://orca.cf.ac.uk/102137/3/Healy%20A%202017%20Northern%20Review%20postprint%20%282%29.pdf> (дата звернення: 20.08.2024).
15. Honcharenko I., Kozachenko L., Moroz T. Informational support of the rural areas' development. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 4. P. 93-99.
16. Формування «розумної спеціалізації» в економіці України : колективна монографія / Єгоров І. Ю., Бажал Ю. М., Хаустов В. К. та ін. ; за ред. чл.-кор. НАНУ І. Ю. Єгорова; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2020. 278 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/331.pdf> (дата звернення: 20.08.2024).
17. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації : монографія / наук. ред. Сторонянська І. З. ; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 424 с.
18. Honcharenko I., Shyshpanova N. Innovation as a factor of the labor resources of rural areas reserve. *Research for Rural Development*. 2021. Vol. 36. P. 174-179. DOI: 10.22616/rrd.27.2021.025.

References

1. Bulba, V.H. and Orobei, V.V. (2021), "Scientific approaches to defining the concept of "social infrastructure of rural areas" and its public-administrative content", *Global Scientific Trends: Economics and Public Administration*, Vol. 2, pp. 75-92, DOI: <https://doi.org/10.31110/2789-6536/2021-2/006>.
2. Klinenberg, E. (2018), *Palaces for the people: How to build a more equal and united society*, Penguin Random House, USA, 288 p.
3. Latham, A. and Layton, J. (2019), "Social infrastructure and the public life of cities: Studying urban sociality and public spaces", *Geography Compass*, Vol. 13, no. 7, pp. 1-15, DOI: <https://doi.org/10.1111/gec3.12444>.

4. Grum, B. and Grum, Kobal D. (2020), "Concepts of social sustainability based on social infrastructure and quality of life", *Facilities*, Vol. 38, no. 11/12, pp. 783-800, DOI: <https://doi.org/10.1108/F-04-2020-0042>.
5. "Optimization of small rural schools in Snigurivka: What will happen to education in villages and why has the local government become a hostage of the situation?", available at: <https://snigurivska-gromada.gov.ua/news/1623585700/> (access date August 20, 2024).
6. Kvitko, A. "Doctor Shortage in Mykolaiv Region: No Youth, Over a Third of Positions Vacant", available at: <https://nikvesti.com/news/public/293775-likarni-mykolaivshchyny-ukomplektovani-medikamy-67-znachna-chastyna-fakhivtsiv-zalyshylasia-za-korodonom> (access date August 20, 2024).
7. Cherniavska, V. (2024), "In Mykolaiv region, villagers have been living without water supply for 20 years", available at: <https://suspilne.media/mykolaiv/76732-na-mikolaivsini-selani-20-rokiv-zivut-bez-vodopostacanna/> (access date August 20, 2024).
8. Kokhanchuk, A. (2024), "Garbage reform on the way to the EU: how the Mykolaiv region is learning to deal with waste according to new standards", available at: <https://nikvesti.com/articles/278641> (access date August 20, 2024).
9. Ukrinform (2024), "211 Cultural Institutions and Monuments Damaged in Mykolaiv Region – Karandeev", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3851078-na-mikolaivsini-poskodzeni-211-zakladiv-ta-pamatok-kulturi-karandeev.html> (access date August 20, 2024).
10. Mykolaivoblenergo (2024), "Hourly outage schedule", available at: <https://off.energy.mk.ua/> (access date August 20, 2024).
11. Horbatenko, I. (2024), "Who will transport people to the communities of Mykolaiv region? Explanations from experts", available at: <https://suspilne.media/mykolaiv/133868-hto-vozytime-ludej-dogromad-mikolaivsini-rozasnenna-fahivciv/> (access date August 20, 2024).
12. Hurova, V., Misailov, M. and Kliosova, S. "Second Anniversary of the Full-Scale Invasion: Recovery and Reconstruction of Mykolaiv Region", available at: https://dostup.org.ua/request/136406/response/419743/attach/1/247%2024.pdf?cookie_passthrough=1 (access date August 20, 2024).
13. Farmer, P. (1996), "On suffering and structural violence: A view from below", *Daedalus*, Vol. 125, no. 1, pp. 261-283.
14. Healy, A. (2017), "Innovation in circumpolar regions: New challenges for smart specialization", *The Northern Review*, Vol. 45, pp. 11-32, available at: <http://orca.cf.ac.uk/102137/3/Healy%20A%202017%20Northern%20Review%20postprint%20%282%29.pdf> (access date August 20, 2024).
15. Honcharenko, I., Kozachenko, L. and Moroz, T. (2018), "Informational support of the rural areas' development", *Baltic Journal of Economic Studies*, no. 4, pp. 93-99.
16. Yehorov, I.Yu. (Ed.), Bazhal, Yu.M., Khaustov, V.K. et al. (2020), *Formuvannia "rozumnoi spetsializatsii" v ekonomitsi Ukrainy* [Formation of "smart specialization" in the economy of Ukraine], collective monograph, DU "In-t ekon. ta prohnz. NAN Ukrainy", Kyiv, Ukraine, 278 p., available at: <http://ief.org.ua/docs/mg/331.pdf> (access date August 20, 2024).
17. Storonianska, I.Z. (Ed.) (2022), *Smart-spetsializatsiia rehioniv Ukrainy: metodolohiia ta prahmatyka realizatsii* [Smart specialization of regions of Ukraine: methodology and pragmatics of implementation], monograph, Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine, 424 p.
18. Honcharenko, I. and Shyshpanova, N. (2021), "Innovation as a factor of the labor resources of rural areas reserve", *Research for Rural Development*, Vol. 36, pp. 174-179, DOI: <https://doi.org/10.22616/rrd.27.2021.025>.

Гончаренко І.В.

СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Мета. Узагальнення проблем соціальної інфраструктури сільських територій регіону та розробка напрямів їх вирішення.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети нами були використані статистичні спостереження та емпіричні дослідження, проведені у сільських громадах Миколаївської області. Статистичні дані включають офіційні звіти, надані місцевими органами влади. Емпіричні дослідження базуються на польових дослідженнях, аналізі контенту засобів масової інформації та спостереженнях. Зібрані дані були оброблені, що дозволило виявити ключові тенденції та взаємозв'язки. Такий підхід забезпечив основу для розробки рекомендацій щодо покращення умов життя та розвитку місцевої соціальної інфраструктури.

Результати дослідження. Проаналізовано основні проблеми соціальної інфраструктури сільських територій регіону. Зокрема, виявлено недостатню доступність якісної освіти, дефіцит медичних кадрів, відсутність централізованого водопостачання, низький рівень управління відходами, руйнування культурних об'єктів та проблеми з енергозабезпеченням. Також з'ясовано, що наявна ситуація має ознаки інфраструктурного насилля щодо населення сільських територій Миколаївської

області. Така ситуація обмежує можливості сільських громад, спричиняючи соціально-економічну ізоляцію та міграцію населення до міст або за кордон. Розроблено напрями модернізації інфраструктури, зокрема шляхом впровадження інноваційних технологій у медичні послуги, енергетичну ефективність, транспортну доступність, освіту та управління відходами. Зусилля з розвитку сільських територій варто спрямувати на співпрацю з університетами і міжнародними організаціями, а також використання мобільності та віддаленої роботи.

Наукова новизна результатів дослідження. Обґрунтовано доцільність інноваційного SMART-розвитку соціальної інфраструктури сільських територій Миколаївської області, що передбачає використання технологічних рішень для покращення якості життя, доступу до соціальних послуг та економічного розвитку в умовах обмежених ресурсів. Виявлено, що такий підхід сприятиме збереженню привабливості сільських територій для населення та залучення кваліфікованих кадрів для роботи на інноваційних об'єктах.

Практична значущість результатів дослідження. Розроблено конкретні рекомендації для інноваційного розвитку соціальної інфраструктури на сільських територіях регіону. Застосування результатів дослідження сприятиме покращенню якості життя, зменшенню соціальної нерівності та зміцненню стійкості регіону.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, сільські території, громади, SMART-розвиток, населення, потенціал, інновації.

Honcharenko I.V.

SOCIAL INFRASTRUCTURE OF RURAL AREAS IN THE REGION IN THE CONTEXT OF SMART SPECIALIZATION STRATEGY IMPLEMENTATION

Purpose. The aim of the article is to summarize the issues of social infrastructure in rural areas of the region and to develop strategies for their resolution.

Methodology of research. The study utilized statistical observations and empirical research conducted in rural communities of the Mykolaiv region. Statistical data included official reports provided by local authorities. Empirical research is based on field studies, content analysis of media sources, and observations. The collected data are processed to identify key trends and interrelations, forming the basis for recommendations to improve living conditions and develop local social infrastructure.

Findings. The study analyzed the main problems of social infrastructure in rural areas of the region. Identified issues include insufficient access to quality education, a shortage of medical personnel, lack of centralized water supply, inadequate waste management, destruction of cultural assets, and energy supply problems. It was also revealed that the current situation exhibits signs of infrastructural violence against the rural population of the Mykolaiv region, leading to social and economic isolation and migration to cities or abroad. Directions for infrastructure modernization were developed, including the implementation of innovative technologies in healthcare services, energy efficiency, transport accessibility, education, and waste management. Efforts to develop rural areas should focus on cooperation with universities and international organizations, as well as leveraging mobility and remote work.

Originality. The feasibility of innovative SMART development of the social infrastructure in rural areas of the Mykolaiv region is substantiated. This approach involves the use of technological solutions to improve the quality of life, access to social services, and economic development in resource-constrained conditions. It is found that this approach will help maintain the attractiveness of rural areas for residents and attract qualified personnel to work at innovative facilities.

Practical value. Specific recommendations for the innovative development of social infrastructure in rural areas of the region are developed. The application of the research results will contribute to improving the quality of life, reducing social inequality and strengthening the resilience of the region.

Key words: social infrastructure, rural areas, communities, SMART development, population, potential, innovations.